

Wass Albert és halálos ítélete

Miután a román hatóságok változatlan vehemenciával hadakoznak Wass Albert ellen, érdemes összefoglalni mindazt, amit bizonyossággal tudunk a magyar író távollétében halálra ítélő egykori Népbíróság kirakatpereiről. Jellemző, hogy a román bíróság minden szinten elutasította a Wass Albert ártatlanságát hangoztató perújítási kérésünket.

FORRÁS: WASS CSALÁD HAGYATÉKA/ARCHÍV

Wass Albert gróf nem lehetett a rományilkosságok felbujtója

Wass Albert Erdélyben köztudottan a legolvasottabb magyar író, és Magyarországon is dobogós. Népszerűsége egyeseket irritál. Ellenzői azzal érvelnek, hogy háborús bűnöst nem illik ünnepegni. Amikor Wass Albert fiainak felkérésére elvállaltam a román Népbíróság ítélete ellen benyújtandó perújítási kérelem ügyvédi képviselőjét, magamban megfogalmaztam: ha az ügyirat áttanulmányozása és a beszerzendő újabb dokumentumok alátámasztják Wass Albert bűnösségét, visszaadom az ügyvédi meghatalmazást. Elveim, neveltetésem, családi hátterem következtében nem vállalhattam egy háborús bűnös szecsenmosdatását.

Amikor a magyar hadsereg a második bécsi döntés után 1940 szeptemberében bevonult a visszacsatolt Észak-Erdélybe, a magyar többségű helységekben kitörő lelkesedéssel fogadták. Ami a magyaroknak örömet, az a románoknak bánatot jelentett. Ennek ismeretében a magyar honvédségnek parancsba adták, hogy határozottan le kell törni minden román ellenállást, ezért három hónapra bevezették a katonai közigazgatást. A bevonulás során a magyar honvédség 16 helységben erőszakot alkalmazott.

16 napos „bíróági” eljárás

A nyomozást a román hatóságok öt évvel később, 1945 nyarán indították el. A vádirat benyújtására 1946. február 25-én, a kolozsvári Népbíróság 1. sz. ítéletének kihirdetésére 16 nappal később, 1946. március 13-án került sor. Tehát 16 helységben elkövetett atrocitások tárgyalására, az idézésekre, védők kirendelésére, vádismertetésre, a vádlottak meghallgatására (64 személyt helyeztek vád alá), a tanúvallomásokra, a vádbeszédre, a védők beszédére, a bírák tanácskozására 16 nap elegendő volt! A „népbírák” tisztában voltak azzal, hogy a tényállást nem sikerült kideríteni. Ezért csak olyan személyeket ítélték halálra (köztük Wass Albertet és apját, Wass Endrét) akikről tudták, hogy nem tartózkodnak Észak-Erdélyben.

A vasasszentgotthárdi atrocitások

1941. szeptember 23-án hat személyt (négy románát, Cați Ioant, Moldovan Iosifot, Mărgineanu Petrut és Mureșan Mărioarát, és két magyar zsidó lányt, Mihály Esztert és Mihály Rozáliát) vett őrizetbe a magyar csendőrség. Közülük két személyt, Mărgineanu Petrut és nevelt lányát, Mureșan Mărioarát néhány óra múlva elengedtek, négy személyt az ítélet szerint átkísértek a vasasszentgotthárdi Schilling-kastélyba. Az indoklás szerint a következő nap hajnalán

kivégezték őket. Rosenberg Jakab, a falu zsidó boltosa a nyomozati eljárás során azt vallotta, hogy sógornőinek, Mihály Eszternek és Mihály Rozáliának letartóztatására „azért került sor a szentgotthárdi Wass Endre gróf közbenjárásáért, mivel azt hitték, kommunista érzelműek”. Ha készpénznek vesszük Rosenberg Jakab nyilatkozatát, aki nem lehetett jelen a csendőrök és Wass Endre állítólagos megbeszélésén, a letartóztatáshoz való esetleges hozzájárulást akkor sem tekinthetjük gyilkosságra való felbujtásnak – ezért a bűncselekményért rótt ki ugyanis a Népbíróság a két Wass halálos büntetését. A gyilkosságokra való állítólagos felbujtást azzal találta bizonyítottanak a Népbíróság, hogy egyetlen szemtanú (Rotaru Axente) állítása szerint Wass Endre és második felesége, Mansberg Izabella a gyilkosságok előtti este átkocsikázott Vasasszentgotthárdra a Schilling-kastélyba, ahova a magyar tisztikart elszállásolták. Egyetlen bizonyíték sincs arról, hogy Wass Endre és felesége miről beszélt a magyar honvédség tisztjeivel. A kivégzést a helybeliek közül senki sem látta.

Mivel csak Wass Endre utazott át Vasasszentgotthárdról Cegére, Wass Albert semmi esetben sem lehetett volna felbujtó. Ha a népbíróági ítéletben rögzített tényállás szerint született meg a kivégzési parancs, akkor a parancskiadót, a nyíregyházi tizenkilencesek parancsnokát kellett volna vád alá helyezni és halálra ítélni. E parancsnoknak a nevét sem derítették ki, így megmenekült. Helyette Pakucs hadnagyot (akinek még a keresztnévét sem derítették ki), mint a gyilkos parancs kiadóját, távollétében halálra ítélték.

Perújítási eljárás

A 2007-ben beindított perújítási eljárást egy 1941. márciusi román titkosszolgálati jelentésre alapoztuk, amelyik Wass Endrét jelölte meg egyedüli felbujtó

ként. Ez a jelentés megerősítette a vasasszentgotthárdi átkocsikázás egyetlen szemtanújának, Rotaru Axintének a vallomását, aki mindvégig határozottan állította: csak Wass Endre és második felesége, Mansberg Izabella utaztak át Cegéről Vasas szentgotthárdra. A perújítási eljárás során becsatolásra került 1940. október 5-én, tehát 15 nappal a vasasszentgotthárdi gyilkosságok után szerkesztett csendőrségi jelentés, amelynek valóságtartalmát nem kérdőjelezte meg a perújítási kérelmet elutasító kolozsvári táblabíró. A cegei csendőrség a kékesi honvédparancsnoknak azt jelentette, hogy a Vasasszentgotthárdon letartóztatott négy személyt átadták a magyar honvédség 11-es regimentje K osztagának. A négy letartóztatott Cege község határában szökést kísérelt meg, felszólításra nem állt meg, ezért „fegyverhasználatra került sor”.

Mivel csak Wass Endre utazott át Vasasszentgotthárdról Cegére, Wass Albert semmi esetben sem lehetett volna felbujtó. Ha a népbíróság által rögzített tényállás szerint született meg a kivégzési parancs, akkor a parancskiadót, a nyíregyházi tizenkilencesek parancsnokát kellett volna elítélni.

Ebből az iratból, amellyel Mărgineanu Petru magyarelenes román internálását javasolják, kiderül, hogy négy áldozatot nem a Népbíróság szerint a Wass Endre és Wass Albert által állítólag „felbujtatott” nyíregyházi 19-esek, hanem a 11-esek lőtték le! Igencsak releváns az is, hogy szeptember 23-án a későbbi négy halásos áldozattal együtt letartóztatott Mărgineanu Petrut annak ellenére szabadlábba helyezték, hogy ő volt az, aki a román hadsereg visszavonulásakor kiraboltatta a Wass család istállóját. Joggal kérdezhetjük: menyire életszerű az, hogy a két

Wass négy személy legyilkolására felbujtott, de megkíméltette az őket kiraboltató, letartóztatásban lévő volt polgármester, Mărgineanu Petru életét?

Ellentmondó ítéletek

A felsorolt érveket a Táblabíróság 2008. március 10-i 35. számú ítéletében az alábbi indoklással söpörte le az asztalról: „Mărgineanu Petrut szabadlábba helyezték, a többiek a magyar hadsereg járőre kísérte, Cege község határában próbáltak megszökni, nem álltak meg, a fegyverhasználat következtében elvesztették életüket; megállapítható, hogy ez az irat (vagyis az általam az előbbiekből hivatkozott csendőrségi jelentés) nem vonatkozik a bírósági tanács által nem ismert helyzetre, hanem megegyezik az általunk rögzített tényállással és indoklással. Az a tény, hogy a honvédségi járőr száma nem egyezik (az ítéletben foglaltakkal), nem bizonyítja az elítélt ártatlanságát” (ismétlem, 1946-ban szó sem volt arról, hogy szökés közben lőtték le a négy áldozatot, hiszen ez a tényállás teljes mértékben kizárta volna a két Wass felbujtói szerepét).

Sajnálom, hogy a kolozsvári Táblabíróság ilyen suta és önelmentmondó indoklással élt. Joggal akkor járt volna el helyesen, ha a perújítási kérelem jóváhagyása után lefolytatja a bizonyítási eljárást. Ennek során tisztázhatta volna, hogy a népbíróági ítéletben rögzített tényállást teljes mértékben megcáfoló csendőrségi jelentés az igazságot tükrözte, vagy pedig kódsítt. Meggyőződésem szerint a nyomozati eljárást levezető és a vádiratot megszerkesztő neves büntetőjogász, Grigore Răpeanu, a bukaresti egyetem jogi karának későbbi dékánja is tisztában volt azzal, hogy sem Wass Endre, sem Wass Albert nem volt felbujtója a vasasszentgotthárdi gyilkosságoknak.

A Schilling-kastélyba férjével, Wass Endrével átkocsikázó Wassné Mansberg Izabellát a nyomozati eljárás során Răpeanu

omboztelki lakos, későbbi polgármester bujtotta fel. Körösi előzetes letartóztatásban volt, és az eljárás során csak nehezen ismerte el egy szembesítéskor, hogy ő volt Csordás Gergely hadnagy tolmácsa. Ilyen körülmények között Körösit, mint tolmácsot a Népbíróság felmentette és helyette e cselekményekért a vád alá nem is helyezett Wass Albertet ítélte halálra, gondolom abból kiindulva, hogy halálos ítéletet úgyis csak egyszer lehet végrehajtani. A perújítási kérelemhez csatolt román titkosszolgálati jelentés szerint az omboztelki gyilkosságok felbujtói Körösi és a szávai Szakács Alexandru voltak. Körösit valóban felmentette a Népbíróság, de Szakácsot csak tanúként hallgatták ki. 1945. augusztus 27-én azt vallotta, hogy Körösi József omboztelki polgármester azt mondta neki: Csordás hadnagy, aki a falu honvédségi parancsnoka volt, meg akarta bosszulni azt, hogy szüleit az első világháborúban, 1918-ban a román csapatok megölték. Ezzel magyarázta azt, hogy Csordás hadnagy miért parancsolta meg az áldozatok legyilkolását. Fuia Alexandru, a község volt román polgármestere pedig azt vallotta, Csordás hadnagy magyarul azt mondta neki, hogy „meg akarta öletni a község valamennyi románját, de megelégedett a pappal”.

Nyilvánvalóan ezeknek a tanúvallomásoknak a következtében mentették fel Körösit Józsefet – de azt még senki sem magyarázta meg, hogy e tanúvallomásoknak ismeretében miért kellett valaki Csordás hadnagyot a gyilkosságokra felbujtassa, hiszen ő ártatlan román civileken torolta meg a román hadsereg 1918-as gyilkosságait.

Bizarr indoklások

A kolozsvári Táblabíróság a következő bizarr és a tényeket figyelmen kívül hagyó indoklással utasította el a Wass Albert ártatlanságát hangoztató perújítási kérését: „az omboztelki civil lakosság nyilatkozatai nem jelennek új tény, amelyeket nem ismert a népbíróági tanács, hiszen pont ezeknek az omboztelki közösségi nyilatkozatoknak az alapján állapították meg Szakács bűnösségét és rendelték el Körösi Iosif felmentését.” Csak annyit a gond, hogy nem Szakácsot, hanem Wass Albertet ítélték el, meghozza halálra és ártatlanul. Sajnos fellebbezésünket a bukaresti Legfelső Ítéltő Tábla és Semmitőszék is elutasította.

Wass Albertet amerikai emigrációs politikai tevékenysége miatt a Ceausescu-rendszer halálos ellenséggé tekintette. Életére törtek és mindenáron el akarták érni a kiadatását. Jellemző módon népbíróági dossziéját a hírhedt Securitate (mai nevén SRI) irattárában őrizik és nem a bírósági irattárban. Ez a tény és a megalapozott perújítási kérelem elutasítása arra utal, hogy Romániában tovább élnek a régi reflexek, a múlt rendszer káderei még mindig jelentős befolyással rendelkeznek.

DR. KINCSES ELŐD

A szerző marosvásárhelyi ügyvéd